

Berättelse om 2008-års Veteranmöte i Umeå.

Deltagare.

Ingegerd och Ulf Wikström, Gudrun Modigh och Bengt OP Andersson, Elisabeth och Jörgen Gustavsson, MayBritt och Karl-Anders Karlsson, Inga och Bengt Silvervik, Birgit och Björn Kortzon samt särskilt inbjudna Susanne och Martin Harr.

Fredag 6 juni.

På Sveriges nationaldag intog veteranerna Umeå. Vi inkvarterades ståndsmässigt på Hotell Scandic Plaza – ett mycket bra val! Värdparet Ingegerd och Ulf hade kallat till samling i konferensrummet kl 16.00 för utspisning och information.

Efter att värdparet på bästa sätt välkomnat, väl utspisat och väl informerat oss, delade vi som vanligt upp oss i dam- respektive herrlag. Herrarna stannade kvar i lokalen och påbörjade sitt viktiga arbete med det 16:e Veteranmötet. Damerna, som är mera nöjesinriktade, drog iväg till Umedalsparken för att bese konstprojektet Umedalen Skulptur. Projektet har mer än 20.000 besökare varje år. Lokalerna har tidigare varit hela Norrlands mentalsjukhus, och en del av konstnärerna tycks eventuellt kunna ha sin härstamning från den epoken.

Vårt möte klarades inte av denna första dag eftersom det kallades till uppvärmning kl 18.30. Med uppvärmning menas att ha trevlig samvaro, att sjunga Veteranens Lov (text Bengt Silvervik), och att berätta en och annan pikant historia.

Middagen bestod av en mycket god buffé - namnet på restaurangen hågar jag icke.

Efter middagen fortsatte hela gänget med nedvarvning i möteslokalen. Nedvarvning innebär ungefär samma sak som uppvärmning men i omvänd ordning.

Lördag 7 juni.

Efter en natt med god sömn och jättefrukost stod vi utanför hotellet kl 08.45 för att påbörja årets kulturresa. Ingen buss syntes till, men efter en halvtimme kom den. Bussen var ny och fin samt försedd med alkoholås. Den detaljen hade absolut ingenting med förseningen att göra. Under färden mot Norrbyskär redogjorde Ingegerd både ingående och mycket intressant för Umeås historia. Umeå är en böjningsform av älvdnamnet Uma som betyder ”den dånande.” Gustav II Adolf grundade staden 1622 och 1638 blev Umeå residensstad i Västerbottens län. Här bodde då 40 personer!

Under krig med Ryssland brändes staden ner inte mindre än 3 ggr åren 1714 – 1721.

År 1888 inträffade den stora stadsbranden. Då hade Umeå 3000 invånare, varav 2300 stod utan bostad efter branden. Vid återuppbyggnaden hade man lärt sig – inga trånga gator mer! Nu bereddades plats för björkplantering och ”Björkarnas stad” blev ett faktum.

1920 fick en ny hamn byggas i Holmsund pga landhöjningen.

Umeå fick Tandläkarhögskolan 1957 och Universitetet 1965.

Idag har staden c:a 112.000 invånare.

Vi hann med viss marginal fram till båten Norrbyskär, som sedan fraktade oss ut till ön med samma namn. Där mötte oss vår guide Esbjörn Lindkvist, som visade sig vara både väldigt kunnig och trevlig. Han berättade att skären bestod av ett 70-tal öar, som på 1800-talet ägdes av bönder och som då betraktades som tämligen värdelösa. Fisket var däremot bra.

Mo&Domsjö (MoDo) bildades 1872 och dess ägare hette Frans Kempe. Hans dåvarande sågverk var för små och inte utvecklingsbara. Han behövde därför mark med stadig grund för att utvidga verksamheten. År 1890 köpte han de ”värdelösa” skären för 10.000 kr, vilket idag beräknas motsvara 3 –5 Mkr. Ändå fick bönderna behålla det för dem värdefulla fisket.

Frans Kempe var en despot som bestämde allt och styrde med järnhand. Trots detta var han mycket mån om sina anställda. Han började 1891 med att bygga 22 hus som blev bostäder till den blivande personalen. Dessa var helt färdigställda innan sågverksbygget påbörjades 1894.

Byggnationen gick dock med rekordfart och redan ett år senare stod Europas då största sågverk klart att börja sin produktion.

Frans Kempe gjorde Norrbyskär till ett i stort sett självförsörjande samhälle. Där fanns skola med bra lärare och i skolhuset fanns även lokal för kyrklig verksamhet. Det gick inte att begrava människor på ön då jordlagret är nästan obefintligt. Döda fick i stället läggas i en likbod för senare begravning på fastlandet. Likboden finns fortfarande kvar men används för andra ändamål idag.

Jordlagret var som sagt tunt och odlingsmöjligheterna små. Frans löste problemet på ett finurligt sätt. Båtarna gick med sågat virke ner i Europa. Hem gick man inte som brukligt med vatten i ballasttankarna, utan här lastades matjord. Även träd och växter hemfördes. Av matjorden gjordes åkrar där potatis och grönsaker odlades. Detta gjorde att Norrbyskärs invånare blev relativt välnärda, och eftersom vattnet innehöll fluor blev även tandstatusen bättre än normalt. 1920 bodde ung 1000 personer på ön.

MoDo satsade alltid på utbildning och betalade bra löner. Anställda på Norrbyskär hade 9 kr/dag mot normalt 5. Sammantaget hade man det väldigt bra på ön efter dåtidens förhållanden.

Efterhand insåg Frans att det inte var hållbart att enbart skövla den bästa skogen. Han var tvungen att hitta avsättning även för den som hade sämre kvalitet. Lösningen blev ett antal sulfittfabriker för tidningspapper, bl.a i Hörnefors.

År 1930 rådde svår depression och arbetsstyrkan halverades. Slutligen blev också flottningen olönsam och epoken tog slut 1952.

Idag finns husen kvar och ägs av privatpersoner. De får inte byggas om eller moderniseras och används därför enbart som sommarhus.

Man kan också själv beskåda hur allt sett ut och fungerat, tack vare att det byggts upp ett "Lilla Norrbyskär" skalenligt i miniatyr med hjälp av EU-bidrag.

Efter den suveräna guidningen intogs lunch på öns restaurang – en god laxmåltid. Vi fick nu tillfälle att köpa häftet "Mitt Norrbyskär" skrivet av Esbjörns guidekollega Håkan Pettersson. Innan båtresan hem skulle gruppfotofering göras. Det var väldigt nära att vi blev akterseglade!

Från båt till uppsittning i Göstas buss igen. Ulf tog över guidningen. Huvudmålet med resten av resan var att bese det gigantiska bygget av Bottniabanan, som utförs mellan Nyland och Umeå.

Några fakta: Byggstart 1999. Färdig 2010. Längd 19 mil. 140 broar. 25 km tunnel. Kostnad 13,2 miljarder kr. Max lutning 1%. Minsta kurvradi 3200 m. Hastighet för snabbtåg 250 km/h. Kapacitet per godståg 1400 ton (motsvarar 30 långtradare). Bron över Umeälven blir längre än 2 km.

Vi korsade bygget på många ställen och fick en god uppfattning om hur det fortkred. I Hörnefors såg vi dessutom den på 60-talet nedlagda sulfittfabriken samt en staty av legenden Gunnar Nordahl.

Väl hemkomna till Umeå bjöds på en liten stadsrundtur. Vi passerade bl.a Norrlands Universitetssjukhus och Volvo-Umeverken. På universitetssjukhuset finns 30.000 studenter! Volvo-Umeverken sysselsätter idag 3.000 personer och har en produktion av 70.000 lastbilshytter per år, men byggs nu ut för att klara mer än 100.000.

Kulturrestan närmade sig sitt slut, men bussen for inte till hotellet utan stannade utanför värdparets hem. Ingegerd och Ulf visade sig inneha en väldigt fin lägenhet på 5:e våningen precis intill Umeälven. Härifrån var utsikten hänförande både över vattnet och det mesta av staden.

Vi bjöds på nybryggt kaffe och massor av hembakt, så det var ett belåtet gäng som så småningom korsade älven hem till hotellet. Nu var tid för en stunds avkoppling innan arbetet började igen. Mötet måste klaras av och avslutas!

När vi gubbar utfört denna vår plikt, anslöt damerna vid 19-tiden och det var dags för ny uppvärmning enligt tidigare beskrivning.

Middag intogs på hotellets restaurang och bestod av Vindelrökt skinka som förrätt och fisk till huvudrätt. Allt smakade förträffligt!

Efter middagen blev det sedvanlig nedvarvning i konferenslokalen också enligt tidigare beskrivning. Det vore verkligen synd att ändra på saker som fungerar bra för att inte säga utmärkt.

Martin passade på att, mellan historierna, tacka Ingegerd och Ulf från oss alla för ett mycket välplanerat och trevligt arrangemang.

Eftersom de flesta av oss hade en bit att färdas dagen därpå, blev inte kvällen alltför sen.

Söndag 8 juni.

Efter att ha sovit gott och länge träffades vi vid det omfångsrika frukostbordet, för att dels ladda för hemresan men också för att ta farväl av varandra för den här gången. Många lovord yttrades angående årets som vanligt lyckade veteranträff.

Hoppas att Inga och Bengt fick en trevligare hemresa utan tågurspårningar, likaså att Jörgen fick tillbaka sin plånbok!

Nästa år ses vi igen!

Pennförfattare
Björn